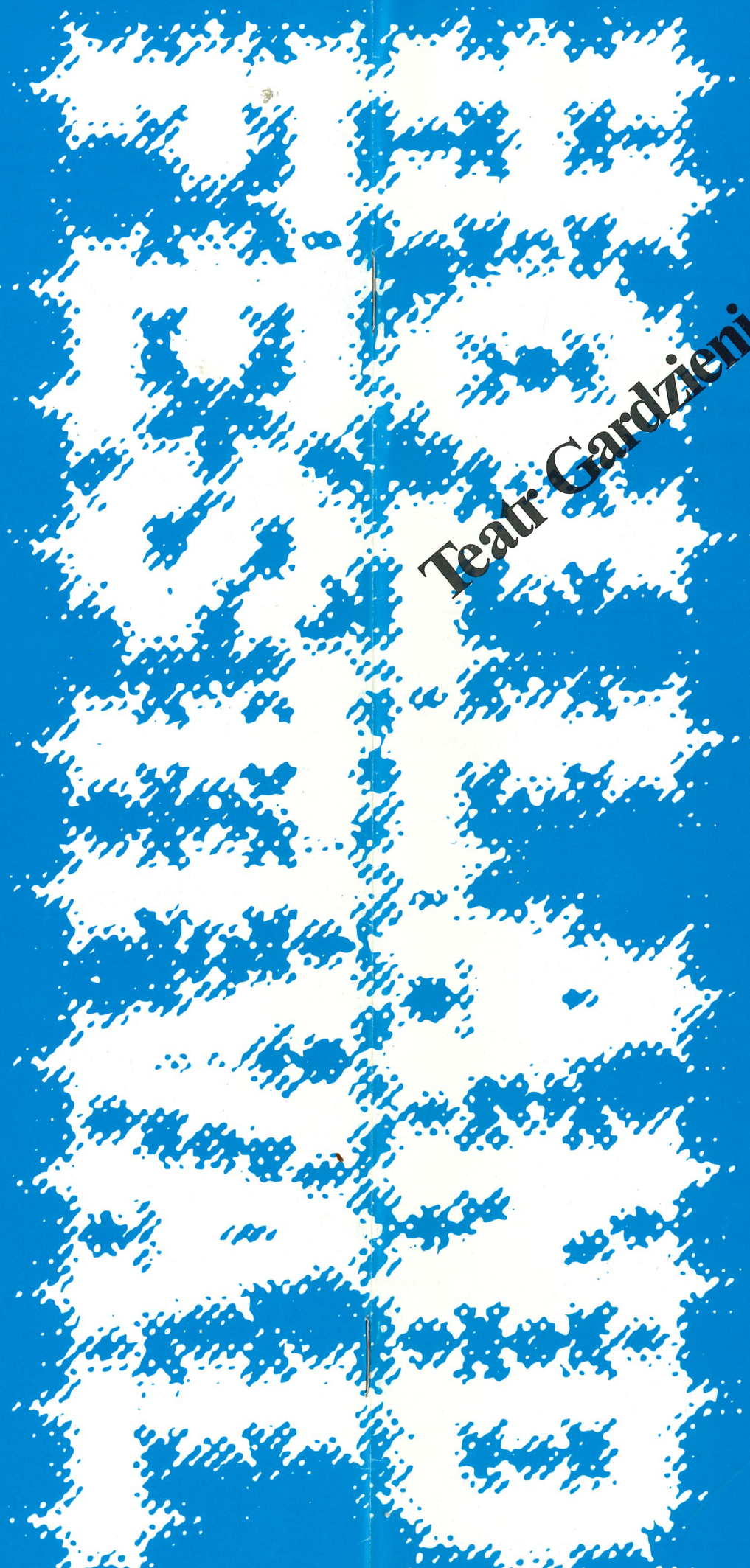

Teatr Gardzienice

TEATR GARDZIENICE

GUSLA

Adam Mickiewicz

artistiek animator: Włodzimierz Staniewski

18, 19, 20 juni 1984: Amsterdam
Nieuwe Kerk
22.30 uur

Zywot Protopopa Awwakuma

artistiek animator: Włodzimierz Staniewski

23, 24 juni 1984: Amsterdam
Nieuwe Kerk
22.30 uur

OVER TEATR GARDZIENICE

Het 'onderzoeks- en ontwikkelingscentrum voor de theaterpraktijk', kortom het theater Gardzienice, bestaat officieel sinds 1978. Na twee jaar opbouw staat het nu als 'bureaucratisch erkend' te boek.

In die eerste jaren is de basis gelegd voor een onderzoek naar volkscultuur en als resultaat daarvan ontstond een theaterproject, gebaseerd op de bronnen van die volkscultuur.

Teatr Gardzienice werkt ook in de Poolse regio, maar heeft zijn vaste verblijfplaats in een dorp op 30 kilometer ten oosten van Lublin, waar De Arianen, ook bekend onder de naam De Poolse Broeders, eeuwen geleden waren gevestigd en vochten voor het behoud van de menselijke waardigheid.

'expedities'

De Gardzienice-groep geeft voorstellingen en ontplooit andere artistieke activiteiten in de dorpen, op het platteland.

Zulke reizen worden 'expedities' genoemd en men maakt meerdere expedities per jaar gedurende alle jaargetijden. Iedere expeditie wordt apart voorbereid en geadapteerd aan de eisen van het seizoen, de regio en het etnisch karakter. Bij de voorbereiding ter plekke worden enige dorpingen betrokken. Daardoor worden ze min of meer groepslid voor de duur van het verblijf. De laatste dag worden bij de presentatie/voorstelling ook niet-ingezetenen toegelaten.

volksrituelen

Volksmotieven dienen als bouwstenen voor de producties. Deze motieven bevatten zowel elementen van volksrituelen als van etnografisch materiaal en uit de literatuur wordt voornamelijk Rabelais geciteerd. Over dit laatste zegt Staniewski:

'De scènes uit Rabelais' werk horen hier thuis, in de ontwikkeling van duizend jaar volkscultuur. Er wordt nogal wat beweerd over 'het publiek'. Ik geloof, dat als er een echt nieuw theater moet ontstaan dat aardt in het leven, dat we dan moeten vechten voor iets meer fundamenteelers, namelijk voor een 'natuurlijke theater-omgeving'.

De laatste jaren heeft dit concept als uitgangspunt gediend voor de Gardzienice-groep. De nieuwe natuurlijke omgeving van het theater bestaat naar Staniewski's mening uit:

- het verlaten van de stad, niet alleen van het theater, maar ook van de straten

- zich richten op publiek dat niet wordt bepaald door routineus kijkgedrag
- het binnengaan en gebruiken van onbekende ruimtes

Met 'ruimte' bedoel ik niet een nieuwe 'gesloten cirkel', beschermd door allerlei droge regels of rituelen, ik bedoel niet een of ander nieuw toneel.

Met ruimte bedoel ik een gebied dat bestaat uit de grond die er ligt en de lucht die erboven is. Het geheel van door de natuur bepaalde elementen dat een plaats maakt tot wat zij is. Net zoals ze vastgelegd zijn in volkslegenden en zoals Bakhtin ze noemt in zijn interpretaties van Rabelais: Alle objecten - de zon, de aarde - zijn aan de mens geschonken noch als object van individuele contemplatie, noch van vrijblijvende reflectie. De dingen nemen deel aan het verhaal, ze vormen er geen contrast mee als een of andere passieve achtergrond.

Als we ons overgeven, ofwel gewoon die ruimte binnengaan, herinneren we ons weer de magische klank van de oerbetekenis van het woord theater.

Want 'thea' betekent 'kijken'.

- dus betekent het begrip
- het betekent, zoals Mikiewicz het uitdrukt: 'het geluid trof mij plotseling vol in de buik'
- het dient kennis te betekenen, kracht en schoonheid

ruwe volkscultuur

Er bestaat in Polen nog een geheel onontdekt gebied in de cultuur, dat langzaam uitsterft. Daarbij denk ik vooral aan de ruwe volkscultuur. Sterven is een normaal verschijnsel, een deel van het leven, zijn organische component. De oorspronkelijke cultuur van West Europa en de Verenigde Staten is gestorven in naam van de vooruitgang en de welvaart. Dat is de prijs die we ervoor moeten betalen. Nu hebben we Disneyland. In Polen sterven de tradities uit. Ik zou zelfs willen zeggen dat de hele Slavische wereld aan deze slijtage-slag onderworpen is. Toch delen we dezelfde toekomst en zijn onderhevig aan hetzelfde historische veranderingsproces. Grote sommen geld worden uitgetrokken voor de volkskunst van Polen. Dat deel van de cultuur wordt met veel achting behandeld. Er bestaan grote volkskunstbewegingen, terwijl een heel leger van instructeurs de bevolking onderwijst in hun eigen tradities.

En de volkskunst ziet er nu zo uit zoals de stad dat wil. Wat ons theater wil, is midden in de traditie staan en ze daarvoor levend helpen houden. Verder onderwijst ons theater kunstbeleving vanaf het prille begin, en niet hoogst academisch, maar vanuit de praktijk:

- het leert licht te zien
- het leert de waarheid van het gebaar kennen
- het leert muziek te genieten en te begrijpen
- het leert de waarheid in acteurs te onderscheiden
- het leert dat schijnbare onnatuurlijkheid, natuurlijk is, dat wat ongemanierd en immoreel schijnt, waar is en een diepe betekenis heeft.

W. Staniewski

Lijst van medewerkers van de
Gardzienice-groep

Henryk Andruszko
Mariusz Golaj
Jadwiga Rodowicz
Tomasz Rodowicz
Włodzimierz Staniewski
Jan Tabaka
Anna Zubrzycki-Golaj
Franciszek Piatkowski
Małgorzata Dzygadlo
Jan Bernad
Wolfgang Niklaus
Ulrich Hardt
Franz Hodl
Susana Pillhofer
Annika Myklebostad

OVER GUSLA (TOVERSPREUKEN)

Gusla ontstond uit enige delen van 'Dziady' (voorouderverering), een dramatisch gedicht van Adam Mickiewicz dat in 1823 voor het eerst gepubliceerd werd. Mickiewicz werd geboren in Wilenszczyzna, waar hij ook zijn jeugd doorbracht. Wilenszczyzna ligt aan de noordoostelijke grens van het toenmalige Polen. Deze streek, altijd een gebied waar veel culturen en tradities naast elkaar bestonden, is toen Mickiewicz leefde door de Russen bezet. De dichter Mickiewicz bedoelde met zijn *Dziady* een groot werk te schrijven, een kosmisch drama over de Slaven, een schakel tussen het wereldse, het hemelse en het helse. In de praktijk is het een soort bijbel geworden voor een aantal generaties Polen.

Gusla moet in een kapel, op een begraafplaats of in een verlaten huis aan de rand van een dorp gespeeld worden met de 'sols' (de gastheer, respectievelijk de burge-meester van het dorp), de boerenbevolking, mannen en vrouwen. Het verplaatst de toeschouwer in een grenssituatie, in het overgangsgebied tussen leven en dood, tussen bewustzijn en slaap.

in de schemering

De voorstelling begint altijd 's avonds, in de schemering. In Mickiewicz' introductie bij *Dziady* lezen we:

'Heden ten dage viert de bevolking de voorouderverering in geheime kapellen of leegstaande huizen, niet ver van het kerkhof. Die voorouderverering in onze beschaving is anders omdat de heidense riten zich vermengd hebben met beelden uit de christelijke traditie.'

Gusla speelt zich op de grond af en op een hoog platform van ruw hout, dat het speelvlak aan alle kanten omsluit. Het publiek, dat toeschouwer en getuige is, wordt door de acteurs, met de gastheer aan het hoofd, binnengebracht. Men gaat op banken onder het platform zitten. Bij binnenkomst ziet het publiek twee muzikanten op het platform: één muzikant gekleed in een zwarte jas, hij stelt een geestelijke voor, bespeelt een 'symbalum' (uit de Poolse volksmuziek). De ander, in het wit gekleed en met boerenlaarzen aan, speelt fluit. Hij is noch mens noch engel.

mythische plek

Dit ritueel vindt ieder jaar plaats, ver van het rumoer en de onrust van de beschaaft wereld. Deze mythische plek wordt tijdens de voorstelling het middelpunt van de wereld, in een encenering, geïnspireerd op Jean Genet's essay 'Theater op het kerkhof'.

Rituele gezangen, toverspreuken en bezweringen.....de elementen, waaruit dit theatergebeuren is samengesteld, vormen een ritueel dat eindigt met de woorden:

Bestaan er geesten
zonder ziel in deze wereld?
Ze leven, maar naakt als skeletten.

over: Zywt Protopopa Awwakuma

De voorstelling 'Het leven van de prelaat Awwakuma' komt voort uit een literair werk, geschreven in het Rusland van de 17e eeuw. Awwakuma de prelaat is de verpersoonlijking van de zogenaamde 'Oost-Europese mentaliteit' met al zijn obscurantisme, zijn verwarrende contrasten en de neiging tot het uiterste te gaan.

Awwakuma schreef zijn 'leven' in de gevangenis, vlak voor zijn dood op de brandstapel waarop zijn lange strijd eindigde. Het ritme van zijn bestaan, dat bijna onmogelijk begrepen kan worden door iemand uit de westerse beschaving, had grote invloed, niet alleen in de literatuur en de kunst, maar ook op de manier van leven in Euro-Azië. Tot op de dag van vandaag! Het lot van Awwakuma, dat een bestaan vertegenwoordigt dat te definiëren is als een eeuwige reis-in-ballingschap - een verschil met de westelijke opvatting, waarin het leven gezien wordt als een pelgrimsreis - is daarvoor typerend.

De taal van het boek van Awwakuma houdt het midden tussen vage bijbelse parafrasen, het Leven der Heiligen en de platte gewelddadige en ruwe taal van het boerenfolk. De karakters en beelden uit het boek van Awwakuma zijn buitengewoon theatraal. Er komen kerkvaders in voor, maar ook godsdienstwaaninnigen, prinsessen en prostituees, beulen en hun slachtoffers, monniken en simpele zielen.

De voorstelling is het resultaat van experimenteren met Awwakuma's taal en de ervaringen van de Gardzienice-groep tijdens de theaterexpedities naar de dorpen van Zuid-Oost Polen, waarbij historische thema's naar het heden worden getrokken.

universeel symbool

De voorstellingsruimte is geïnspireerd op die van een orthodoxe kerk, een universeel symbool.

Deze plek symboliseert zowel het begrip vaderland als verbanning, hemel zowel als hel, de plaats van het Laatste Avondmaal zowel als Golgotha.

We worden in deze Oost-Europese wereld ingeleid in de voorstelling van Gardzienice door Mickiewicz' prozagedicht 'De weg naar Rusland'.

Het poëtisch concept van de Gardzienice-voorstelling doet denken aan een soort ritueel. De polsslag van die rituele bijeenkomst wordt bepaald door de liederen die in dit geval gebaseerd zijn op orthodoxe thema's.

In Gardzienices voorstelling zijn die liederen het uitgangspunt voor de bewegingen, de bron van het gebaar, de bron van energie en van de actie, de bron van het ritme, de bron van de creatie.